

מי זה הסמולני הזה

אבי זמיר 03.07.2017 20:00

שוו בנפשכם נואם נרגש הניצב מול קהל הצמא לדבריו: נמוך קומה, אשכנזי לבנבן וממושקף, והוא אוזר אומץ ואומר: "הריני מציע להעלות את הרעיון של עליונות המשפט, רעיון שהוא חברתי במהותו, אך נוגע במישרין בצורת המשטר המדיני". הוא אומר כי "בתי הנבחרים הופכים להיות מכשירים בידי הממשלות במקום להיות המפקחים על הממשלות... הצביעות הרשמית חוגגת בתקופתנו את ניצחונה הכביר". תארו לכם שהנואם ממשיך ומזהיר, כי "גדולה מספגת טשטוש התחומים בין הרשות המבצעת לבין הרשות המחוקקת היא הסכנה של ביטול התחומים בין הרשות המבצעת לבין הרשות השופטת. המשפט הבלתי תלוי הוא למעשה המבצר האחרון של חירות האדם בימינו... המשפט והשופט חייבים להיות בלתי תלויים בשליט, אפילו הוא נבחר על ידי העם.

"אני מציע לא להסתפק ב'עצמאות המשפט, כי אם לחרות על דגלנו את עליונות המשפט... שתתבטא בכך, שלחבר שופטים בלתי תלויים תוענק לא רק הסמכות לקבוע, במקרה של תלונה, או חוקיותה או צדקתה של פקודה או תקנה אדמיניסטרטיבית מטעם מוסדות השלטון המבצע, אלא גם הסמכות לחרוץ משפט... האם החוקים, המתקבלים על ידי בית הנבחרים (המתקבלים, כפי שראינו, בהשפעה ניכרת או מכרעת של הממשלה) מתאימים לחוק היסוד או סותרים את זכויות האזרח שנקבעו בו. 'עליונות המשפט — למה? יש וישאלונו — בשם ה'דמוקרטיה', כמובן: כלום זה דמוקרטי, שחמישה או שבעה או אחד-עשר אנשים, אשר לא נבחרו על-ידי העם, יוכלו לבטל על-ידי החלטתם הקרויה 'פסק דין' החלטה שנתקבלה בצורת חוק על ידי נבחרים העם? זוהי שאלה מדיחתי-דעת: הדמוקרטיה, המוצגת על ידי מי שהציג את השאלה הזאת, אינה אלא סילוף המושג של שלטון העם... חייב העם, אם הוא בוחר בחירות, לקבוע את זכויותיו גם מול בית הנבחרים, לבל יוכל הרוב שבו... המשרת את השלטון יותר מאשר הוא מפקח עליו, לשלול את הזכויות הללו. את זאת אפשר להשיג רק בדרך של 'עליונות המשפט', כלומר קביעת החירויות האזרחיות כ'חוק היסוד' או 'חוק עליון' ומתן סמכות לחבר שופטים לבטל את תקפו של חוק, הנוגד את חוק היסוד, הסותר את החירויות האזרחיות".

מי זה ה"סמולני" הזה? מי הדובר שלדעתו דמוקרטיה במובנה המהותי ולא רק הטכני, אין משמעותה רק שלטון הרוב, אלא גם כיבוד זכויות האדם? שהשופטים אינם אויבי העם, אלא מציליו? ש"משילות" אין משמעה שליטה ללא-מצרים, אלא איזונים ובלמים בין הרשויות? הוא האיש שייצג ציבור שבעבר נחשב למיעוט, אפילו מיעוט מוקצה ומוחרם, אך דבק בעקרונותיו גם לאחר שנהפך למייצג הרוב — מנחם בגין.

הדברים נכתבו בעיתון "חרות", 23 במארס, 1951, תחת הכותרת "השקפת חיים השקפה לאומית" (הוא גם אמר את הדברים בוועידת "חרות"). טוב נעשה כולנו אם נקרא אך מעט על מורשת בגין, שבוודאי מתהפך בקברו למראה מה שנתר מהעקרונות שבהם דגל. אולי זו ציפיה מוגזמת מדי מהפוליטיקאים שלנו. נזכרתי באמירה שמיוחסת לשלום רזנפלד: "כל עם מקבל את המנהיגים שהוא ראוי להם; אלא שאצלנו העונש כבד מדי".

הכותב, שופט בית המשפט המחוזי בדימוס, מלמד בחוג למדיניות ציבורית באוניברסיטת תל אביב